

HAK ALMAYI ODAĞINA KOYAN BİR İŞÇİ HAREKETİ İÇİN OLANAKLAR

Dr. Arzu ÇERKEZOĞLU

DİSK, Genel Sekreter

19. yüzyıldaki sanayi devrimiişçileştirme süreci ile beraber yükselen sınıf mücadelelerinde işkolu sendikaları (endüstri sendikaları) ve işçi sınıfının kitle partileri, emek ve sermaye arasındaki ilişkiler düzlemini düzenledi ve sermayenin emek üzerindeki egemenliğinin sınırlandırılmasında temel araçlar oldu.

Esas olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan ve dünya tarihinin gördüğü en büyük işçileştirme dalgasının içerisinde barındıran neoliberal dönüşüm ise ortaya bambaşka bir tablo çıkardı. Sermayenin emek üzerindeki tahakküm alanını yeni baştan tanımladı ve dolayısıyla emek ile sermaye arasındaki ilişkiler bütünü bu temelde yeniden şekillenmeye başladı. Dünya tarihinin gördüğü en büyük ve en geniş kapsamlı ve en akut gelişen işçileştirme süreci dediğimiz bu süreç, mülksüzleştirme ve yoksullaştırma biçiminde yaşandı. Ve güvencesizleştirme bu sürecin temel eksenlerinden bir tanesi oldu.

Bu sürecinortaya çıkardığı tablonun köşe taşlarını dört başlıkta ele alabiliriz:

1. Bu süreç sermayenin emekle kurduğu ilişki düzlemini yeniden şekillendirdi.
2. Bu süreç sermaye tarafından işçi sınıfının bir önceki döneme ait mücadele biçimlerini ve araçlarını etkisiz hale getirerek yürütüldü. Yani işçi sınıfının bir önceki döneme ait işkolu sendikaları, büyük sanayi işletmelerinde örgütlenmiş olan o koruma mekanizması, o araçlar bütünüyle sermaye tarafından işlevsiz hale getirildi. Bunun sonucunda ortaya çıkan, “Elveda Proletarya” tezlerinde ortaya atıldığı gibi, işçi sınıfının dünyayı değiştirme gücünün ortadan kalkması ya da işçi sınıfı hareketinin ortadan kalkması değildir. Buradan çıkarılacak sonuç, işçi sınıfı hareketinin bir tarihsel döneminin bittiği ama kendi dinamikleri üzerinden, kendi diliyle, kendi araçlarıyla gelişmeye başlayan yepyeni bir tarihsel dönemin başlamış olmasıdır.
3. Bu yeni tarihsel dönem aslında bir önceki dönemin, bir başka deyişle “geleneksel sendikal hareket” diye ifade edeceğimiz dönemin sürekliliği içerisinde, evrimsel bir çizgi içerisinde değil devrimci sıçramalara ve devrimci kopuşlara dayanarak ilerlemektedir.
4. Her işçileştirme süreci tarihin her döneminde işçi sınıfının ekonomik mücadelesiyle politik mücadelesi arasındaki ilişki düzlemini de yeniden tanımlar, onun örgütleri arasındaki ilişkileri de yeniden tanım-

lar. Bu nedenle bu süreç aynı zamanda ideolojik olarak da bir yeniden biçimlenme sürecidir.

Bugün açısından bakıldığında emek ve sermaye arasındaki bu düzlem, tahakküm alanı yeniden oluşuyor derken neyi kastediyoruz?

1. Bir önceki dönemde, emekle sermaye arasındaki tahakkümün temel üretim alanıydı. Yani bir bütün olarak, işyerleri, fabrikalar bu tahakkümün temel alanıyken bugün artık barınmadan ulaşım, içtiğimiz sudan eğitime ve sağlığa kadar emeğin yeniden üretim alanının da bir bütün olarak sermayenin tahakküm alanı haline geldiğini söylemek gerekiyor. Dolayısıyla emekle sermaye arasındaki ilişkiler düzlemi sadece üretim alanıyla sınırlı kalmıyor, aynı zamanda yeniden üretim alanını da kapsayacak biçimde genişliyor. Dolayısıyla da bir sendikal kriz, dolayısıyla da yeni bir sendikal strateji tartışmasının eksenine koyacağımız şey, işçi sınıfının ekonomik mücadele alanını yeniden tanımlamamız, bu alanı doğru tarif etmemiz ve yeniden üretim alanındaki sermaye tahakkümüne de karşı bir sendikal strateji oluşturmamız gereklidir.
2. Bu sürecin bir başka sonucu, sınıf içi parçalanma ve sınıf içi rekabetin tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar artmasıdır. Ve bugün yeni bir sendikal strateji tartışmasının odağında, yanıtlanması gereken sorulardan bir tanesi de işçi sınıfının tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar, büyüdüğü ve genişlediği bu dönemde, sınıf içi parçalanmayı ve sınıf içi rekabeti ortadan kaldıracak bir mücadele stratejisinin, bunun araçlarının, yol ve yöntemlerinin bulunması meselesidir.
3. Bugün tüm somut emek biçimlerinin sıradanlaştığı bir süreci yaşıyoruz. Artık doktorlar da, öğretmenler de, mühendisler de, gazeteciler de işçi diyebiliyoruz. Yani üretim sürecine, işçinin emekçinin, kendinden daha fazla şey katarak dahil olduğu bu süreçlerin sermaye tarafından bütünüyle sıradanlaştırıldığı bir süreci yaşıyoruz. Gezi isyanının sınıfsal temeli tartışmasında da bu gerçekliğin kritik bir noktada durduğunu söyleyebiliriz.

Bu süreçte, istihdamın biçimi olağanüstü derecede çeşitlendi ama istihdamın niteliği açısından baktığımızda belki de tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar bir homojenleşme söz konusu. Nicel ve nitel olarak işçi sınıfının tarihteki en büyük genişlemesi yaşanırken güvencesiz çalıştırma ve güvencesizlik tüm bütün bu sürecin ortak keseni haline geldi. Bugün üniversitedeki profesöründen sebze-meyve halinde hamallık yapan işçisine kadar, öğretmeninden gazetecisine kadar, metal işçisinden tarım işçisine kadar tüm işçi sınıfını güvencesizlik temelinde ortaklaştıran, istihdamın niteliği açısından olağanüstü bir homojenleşmenin yaşandığı bir süreç içerisindeyiz.

Dolayısıyla bugün açısından temel tartışma, tarihin bu anında sermayenin emeğe dönük yürüttüğü bu strateji, bu saldırı programı karşısında bugün açısından işçi sınıfının yanıtı ne olacaktır tartışmasıdır.

Bugün açısından bakıldığında Türkiye’de sendikalar açısından durum pek de parlak değildir. Kaçak çalıştırılan işçiler dahil edilmediği durumda dahi sendikalaşma oranı 2013 Ocak verileriyle yüzde 9 civarındadır. Sendikalı, top-

lu iş sözleşmeli işçi sayısı 600 binlere bile varmamaktadır. Bu tablo yeni bir sendikal stratejiye ihtiyaç olduğunu açıkça göstermektedir.

Peki nasıl bir strateji? Sendikalar işçi sınıfının ekonomik mücadele örgütleridir. Ekonomik mücadele dediğimiz şey, sermaye ile emek arasındaki güç ilişkisidir. Emek açısından bu mücadelenin başarısını belirleyen iki temel unsur vardır: Birincisi, emek dediğimiz ya da işçi sınıfı dediğimiz toplam kütlelerin birliğinin sağlanması; ikincisi de bu birlik aracılığıyla emeğin sermayeyle güç dengesini kendi lehine yeniden oluşturabilme gücüdür. Yani dolayısıyla bugün açısından bütün o sınıf içi parçalanma, rekabet unsurlarını ortadan kaldırarak bir sınıf olarak birliğinin nasıl sağlanacağı, yani hangi mücadele stratejisinde, hangi hedeflerle ve hangi araçlarla yeniden sağlanacağı; ikincisi de bununla birlikte emeğin, işçi sınıfının sermaye üzerinde kendi gücünü, bu güç dengesini kendi lehine yeniden icra etme olanaklarının nasıl yaratılacağı meselesi en kritik sorun alanlarıdır.

Bugün açısından bakıldığında bir önceki döneme ait olan, işkolu sendikalarına dayalı, işyeri toplu sözleşmelerine dayalı bir sendikal stratejinin bugün açısından bir karşılığı olmadığı açıktır. Ve bugün açısından hayatta bir karşılığı olmayan bir başka şey şudur ki, yine bir önceki dönemdeki, kapitalizmin nispi refah dönemindeki bir takım ayrıcalıkların, bu varolan sistem içindeki bir takım iyileştirmelerin tek başına mümkün olmadığıdır. İşçi en küçük bir hak için bile işçi sokağa çıktığında karşısına çıkan baskı mekanizmaları şunu göstermektedir ki bu mücadele aslında işçi sınıfının iktidar mücadelesidir. İşçi sınıfının iktidar mücadelesi perspektifinden ayrı, o olmadan hayata geçirilemez.

Özetle bugün işçi sınıfı nicel ve nitel olarak genişledi derken aslında işçi sınıfıyla sermaye arasındaki mücadele alanı genişledi demiş oluyoruz. Yıllardır verilen birçok mücadele, taşeronla karşı mücadele, işsizlerin örgütlenme deneyimleri, sendikalı/sendikasin birçok direniş, geleneksel sendikaların çatısı altında yürütülen bir dizi mücadele ve en son Haziran isyanı, bu genişlemiş mücadele alanına uygun yeni sendikal strateji için üzerine basmamız gereken zemini çok açık bir biçimde ifade etmektedir.

Bu süreç gerçek bir yenilenme sürecidir ve Haziran isyanıyla birlikte de gördük ki var olan tüm sermaye saldırılarına karşı direnme, yeni bir işçi hareketi için başlangıç noktasıdır. Bugün işçi sınıfı tüm segmentleriyle birlikte, henüz parçalı da olsa büyük bir direnme eğilimi içerisindedir. Ve tüm bu dinamikler üzerinden sokağı ve doğrudan hak alma bilincini odağına koyan bir sendikal program, önümüzdeki dönem açısından, işçi sınıfı hareketini yeniden yapılandırmada önemli bir mesafe alınmasını sağlayacaktır.